

กลวิธีทางภาษาที่นำเสนอภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายรางวัลชมนาด พ.ศ. 2563-2566
Language Techniques for Representations of Women in Chommanard Book
Prize Novels, during 2020-2023

หลาน เฉียว¹ จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ²
LAN QIAO, Jansuda Chaiprasert

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่นำเสนอภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายรางวัลชมนาด พ.ศ. 2563 – 2566 จำนวน 16 เรื่อง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพวิเคราะห์ตีบทนวนิยายและนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีทางภาษาที่นำเสนอภาพแทนผู้หญิง 3 กลวิธีสำคัญ ได้แก่ 1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน 2) การใช้อุปมา และ 3) การใช้อุปลักษณ์ สามารถสื่อถึงภาพแทนผู้หญิง 5 ภาพแทน คือ ภาพแทนผู้หญิงสวย ภาพแทนผู้หญิงต้องเข้มแข็ง ภาพแทนผู้หญิงไขว่คว้าหาความรู้ ภาพแทนผู้หญิงเก่ง และภาพแทนผู้หญิงมีความกตัญญู ซึ่งล้วนเป็นภาพแทนด้านบวก กลวิธีทางภาษาที่นักเขียนสตรีรางวัลชมนาดนำเสนอช่วยเสริมสร้างภาพแทนผู้หญิงไทยผ่านนวนิยาย ผู้หญิงเริ่มตระหนักว่าเมื่อสภาพสังคมหรือสถานการณ์รอบตัวเปลี่ยนแปลงไปผู้หญิงก็สามารถเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ซึ่งผู้หญิงสมัยใหม่จะมีความเก่ง เข้มแข็ง และสามารถยืนได้ด้วยตัวเอง และผู้หญิงสามารถประกอบอาชีพตามปรารถนาของตนได้ อดทนเข้มแข็งเป็นที่พึ่งของตนและครอบครัวได้ ดังนั้นจึงเห็นว่าภาษามีส่วนช่วยสร้างการรับรู้ร่วมกันของคนในสังคมไทยต่อผู้หญิง ทำให้เห็นบทบาทหรืออำนาจของภาษาของผู้ผลิตตัวบทสร้างความหมายและส่งภาพแทนผู้หญิงไปยังสังคม

คำสำคัญ (Keywords) : กลวิธีทางภาษา; ภาพแทนผู้หญิง; รางวัลชมนาด

Abstract

This article aimed to analyze language techniques for representations of women in sixteen novels, awarded Chommanard Book Prize during 2020 – 2023. It employed qualitative research methods for the novel script analysis. Research findings were reported as a descriptive analysis.

The study found three language techniques for representations of women, as the following. 1) words and phrases 2) figure of speech, and 3) metaphors. They conveyed five representations of women, including pretty women; strong women; knowledge acquiring women; talented women; and grateful women. They were are all images representing the positive side These language techniques used by female writers with the awards of the

Received: 2024-05-28 Revised: 2024-06-24 Accepted: 2024-06-26

¹ นักศึกษาศาสาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ Graduate student, Communicative Thai as a Second Language Program, Faculty of Liberal Arts Huachiew Chalermprakiet University. E-mail: 1150916740@qq.com

² อาจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ an advisor, Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University. E-mail: jansuda_chaiprasert@yahoo.com

Chommanard Book Prize, showed representations, when the social context or situation changed, The women could become educated and competent. Representations of modern women were talented, strong, and self-reliant. Women could pursue professions as they wished; they were family's main supporters. In conclusion, the language techniques could create awareness of society toward women; by the roles and powerful language of authors, meanings and representations of women were perceived in the society.

Keywords: language technique, representation of women, Chommanard Book Prize

บทนำ (Introduction)

รางวัลชมนาดเป็นรางวัลแห่งความสำเร็จของสตรีที่มีใจรักในงานประพันธ์ และเป็นกิจกรรมด้านวรรณกรรมที่ส่งเสริมให้นำเสนอเรื่องราวของสตรีได้แสดงตัวตนในสังคม ตั้งแต่ปี 2551 เป็นต้นมาผลงานที่ได้รางวัลในรูปแบบสารคดี (Non-Fiction) ที่ประพันธ์จากชีวิตจริง และถูกนำมาตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่สู่สายตาผู้อ่านทั้งในประเทศและต่างประเทศ จนถึงปี 2562 ครั้งที่ 8 จึงได้กำหนดกติกาให้ผู้ที่สนใจสามารถส่งผลงานประเภท “นวนิยาย” (Fiction–Novel) เข้าร่วมประกวด ซึ่งเห็นว่าวรรณกรรมประเภทนี้เป็นที่นิยมในกลุ่มผู้อ่านทุกระดับทุกสมัย ตลอดจนยังไม่มีเวทีใดที่เน้นให้ได้แสดงออกเฉพาะนักเขียนสตรีอย่างเต็มที่ ซึ่งนวนิยายที่ได้รับรางวัลชมนาดสำหรับนักเขียนสตรีที่มีความสามารถ เป็นผลงานที่มีคุณค่าสำหรับผู้อ่าน (“รางวัลชมนาด” เวทีแห่งความสำเร็จของสตรีผู้มีใจรักในการประพันธ์ 2564: ออนไลน์) เนื้อหาของนวนิยายที่ได้รับรางวัลชมนาด ได้เล่าเรื่องประสบการณ์ของผู้หญิงไทย ถ่ายทอดแนวคิดสตรีนิยมในสังคมไทยในมุมมองที่เป็นประสบการณ์ และสถานการณ์การใช้ชีวิตของผู้หญิงอย่างหลากหลาย รวมทั้งถ่ายทอดแนวคิดที่ผู้เขียนมีต่อผู้หญิงอย่างน่าสนใจ เช่น ในนวนิยายเรื่อง ดอกไม้ในแจกันเหล็ก กานติมา (2565: คำนำบรรณาธิการ) ได้สร้างตัวละครหญิง “รำเพย” หญิงเหล็กที่ขอเป็นผู้กำหนดชีวิตด้วยตนเอง เธอไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตาก็จะฟันฝ่ากับความอับโชค จนได้ใช้ชีวิตตามอิสระอย่างที่ตนปรารถนา ซึ่งเป็นกำลังใจแก่ผู้หญิงที่อยู่ในความทุกข์ จึงเห็นได้ว่าผลงานรางวัลชมนาดได้สะท้อนให้ผู้อ่านทุกเพศทุกวัยเริ่มตระหนักถึงพลังสร้างสรรค์ของสตรีในงานวรรณกรรม ตลอดจนศักยภาพของบทบาทของผู้หญิงในสังคมทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติอันจะเป็นการสร้างความเท่าเทียมทางเพศต่อไปในอนาคต

“ภาพแทน” หรือ “กระบวนการนำเสนอภาพแทน” (Representation) อันถือว่าวรรณกรรมมิได้เอาความหมายที่มีอยู่แล้วในสังคมหรือโลกภายนอกมานำเสนอ หากแต่ความหมายทางสังคมได้ถูกสร้างหรือผลิตขึ้นภายในตัวงานนั่นเอง ดังที่ พัทสนุช เครือเจริญ (2557: 16) กล่าวว่า ภาพแทน (Representation) คือผลผลิตทางความหมายของภาพในใจของคน มีภาษาเป็นสื่อกลางการเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ เรียกว่า ภาพแทน หรือ ภาพตัวแทน ภาพแทนเป็นแนวคิดและระบบสัญลักษณ์มีความสัมพันธ์เป็นหัวใจสำคัญของการให้ความหมายสิ่งต่าง ๆ ในโลกความจริงไม่ว่าจะเป็นสิ่งของ ผู้คน เหตุการณ์ หรือแม้กระทั่งความคิดที่เป็นนามธรรมรวมถึงกระบวนการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของทั้งสามสิ่งที่รวมกันประกอบสร้างขึ้น ถึงแม้การวิจารณ์นวนิยายมักเน้นไปที่ประเด็นการสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม แต่สำหรับรางวัลชมนาดนั้นงานเขียนมิได้เป็นภาพสะท้อนความเป็นจริงของสังคมเท่านั้น หากคือภาพแทนต่าง ๆ ของสังคมที่มีการปะทะ ประสาน ตอบโต้ คัดจางกันของวาทกรรมมากมายหลากหลาย ได้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการไหลบ่าของกระแสโลกาภิวัตน์

นอกจากนี้ ปรียานัฐ ขำแก้ว (2561: 241) ได้ให้ความสรุปว่าการนำเสนอความคิดเรื่องภาพแทนอาจเป็นสิ่งที่ช่วยให้มองเห็นภาพสังคมในเชิงลึก ไม่ว่าจะเป็นค่านิยม ความเชื่อ ความรู้สึก และอุดมการณ์ ต่าง ๆ ที่ไหลวนอยู่ในสังคมได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น และภาษาที่ปรากฏในตัวบทนอกจากจะทำหน้าที่สื่อแทนความคิดและสื่อแทนปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแล้ว ยังสามารถสื่อถึงภาพแทนต่าง ๆ อีกด้วย ดังเช่นงานวิจัยของ สุวพิชญ์ ติปยานนท์ (2561) ได้ศึกษาเรื่องผู้หญิงกับสังคม : กลวิธีทางภาษาในการนำเสนอของศรีบูรพาและดอกไม้สด พบว่า 3 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้ชุดคำต่าง ๆ 2) การใช้อุปลักษณ์ 3) การใช้วรรณกรรม การใช้ชุดคำต่าง ๆ มี 3 ชุดคำ คือ การใช้ชุดคำที่แสดงความทุกข์ การใช้ชุดคำที่แสดงการอยู่ได้อำนาจของผู้ชาย การใช้ชุดคำที่แสดงการยกย่องผู้หญิง การใช้อุปลักษณ์ มี 3 แบบ ได้แก่ ผู้หญิงคือ สิ่งของ สัตว์ และ ดอกไม้ และการใช้วรรณกรรม มี 2 แบบ ได้แก่ วรรณกรรมขึ้นนำ วรรณกรรมปฏิเสธ กษริน วงศ์กิตติขลิต (2552) ได้ศึกษาเรื่องภาพตัวแทนของพระสุริโยทัยในวรรณกรรมไทย พบว่า กลวิธีทางภาษาที่ส่งผลให้ภาพตัวแทนของพระสุริโยทัยแตกต่างกัน การอ้างถึงและการใช้ภาษา และ ศศิพิมพ์ ภูระหงษ์ (2565) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนเพศภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา : การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ผลการศึกษาพบว่าหนังสือเรียนวิชาสุขศึกษามีการใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย ได้แก่ การอ้างถึง การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน การใช้มูลบท เป็นต้น นำเสนอภาพแทนผู้หญิง เช่น ผู้หญิงเป็นผู้ที่มีพื้นที่ภายในบ้าน ผู้หญิงมักแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าภาพแทนผู้หญิงได้นำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาต่าง ๆ สู่สายตาผู้อ่าน กลวิธีทางภาษามีหน้าที่ในการทำให้งานออกมามีความงดงาม และช่วยเพิ่มความเข้าใจกับภาพแทนผู้หญิงที่ถ่ายทอดออกมายังผู้อ่าน

สตรีนิยมนั้นไม่ได้พิจารณาตัดสินจากบุคลิกลักษณะภายนอกที่บุคคลมีมาตั้งแต่กำเนิด ทว่ากลับเป็นสิ่งที่ได้รับการประกอบสร้างขึ้นมาจากบริบทสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อทัศนคติด้านเพศสภาพ ดังที่ ดวงดา ศรีวุฒิวงศ์ (2563: คำนำสำนักพิมพ์) ได้กล่าวไว้ว่า ท่ามกลางวันเวลาที่ผันเปลี่ยน หลักการและทัศนคติแต่ละยุคสมัยย่อมเปลี่ยนแปลงไป แม้แต่หลักการสตรีนิยมก็เช่นกัน โลกยังคงมีทัศนคติแบ่งแยกชาย-หญิง-เพศทางเลือกไม่จบสิ้น อาจไม่ปรากฏเด่นชัดดังยุคสมัยเก่า หากการแบ่งแยกยังคงแฝงตัวอยู่ในมุมเล็ก ๆ ของสังคม ในสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา เป็นต้น การสนับสนุนให้มีพื้นที่แสดงเสียงของผู้หญิงจึงยังคงจำเป็นอยู่ แม้ในวันที่โลกดำเนินมาถึงยุคสมัยใหม่ รางวัลขนาดจึงเป็นพื้นที่สำคัญในการส่งเสริมของสตรีในสังคมปัจจุบัน ซึ่งผลงานที่ได้รับรางวัลขนาดล้วนสะท้อนภาพแทนผู้หญิงและแนวคิดสตรีนิยมอย่างชัดเจน

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ยังไม่ปรากฏการศึกษาการศึกษากลวิธีทางภาษาที่นำเสนอภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายรางวัลขนาด ทำให้ผู้วิจัยสนใจวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่นำเสนอภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายรางวัลขนาด พ.ศ. 2563 – 2566 เพื่อมุ่งหวังให้ผู้หญิงในสังคมได้รับแรงบันดาลใจ และกล้าแสดงความเป็นตัวตนในพื้นที่ทุกแห่งในสังคม นวนิยายถือได้ว่าเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่มนุษย์นั้นสร้างขึ้น เป็นตัวสร้างค่านิยมให้กับคนในสังคม อาจแสดงให้เห็นถึงภาพแทนผู้หญิงอย่างลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น ซึ่งนักเขียนสตรีรางวัลขนาดทั้งนักเขียนสตรีมีอาชีพและนักเขียนสตรีคลีนลูกใหม่ มีการสร้างภาพแทนผู้หญิงผ่านกลวิธีทางภาษาที่น่าสนใจ ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายรางวัลขนาด พ.ศ. 2563 – 2566 ที่พบ เช่น ผู้หญิงมีความเก่ง ผู้หญิงต้องเข้มแข็ง และผู้หญิงไขว่คว้าหาความรู้ เป็นต้น ดังนั้นจึงเห็นว่าภาษามีส่วนช่วยสร้างการรับรู้ร่วมกันของคนในสังคมไทยต่อผู้หญิง ทำให้เห็นบทบาทหรืออำนาจของภาษาของผู้ผลิตตัวบทสร้างความหมายและส่งภาพแทนผู้หญิงไปยังสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่นำเสนอภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายรางวัลชมเชย พ.ศ. 2563-2566

ขอบเขตการวิจัย (Research Methods)

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาที่เล่าถึงประสบการณ์ของผู้หญิง ถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงในสังคมไทยในมุมมองที่เป็นประสบการณ์ และสถานการณ์การใช้ชีวิตของผู้หญิงอย่างหลากหลายโดยที่คัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดในนวนิยายรางวัลชมเชย พ.ศ. 2563 – 2566 ที่จะวิเคราะห์ในประเด็น กลวิธีทางภาษาที่นำเสนอภาพแทนผู้หญิง

1.2 ขอบเขตด้านเอกสาร

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประเภทของงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกเลือกนวนิยายศึกษาจากนวนิยายที่เข้ารอบสุดท้ายรางวัลชมเชย พ.ศ. 2563 – 2566 ครั้งที่ 9 - 12 และได้ตีพิมพ์เป็นหนังสือ จำนวน 16 เรื่อง ได้แก่ 1) รอยบาท 2) ฝ้ายหยก 3) ผาชัน เสือแคน และคืนหนึ่ง 4) อาณาจักรที่แสงอาทิตย์ไม่เคยส่องถึง 5) ดินแดนที่ไร้รอยน้ำตา 6) หลง เภา รัก 7) ปล่อย 8) รอยเท้าบนกลีบดอกไม้อ่อน 9) ดานิกามาสีรินทร์ 10) วิหารความจริงวิปาส 11) 5,929 ไมล์...ระยะฝัน 12) ดอกไม้ในแจกันเหล็ก 13) ไกรสร 14) แมวขาวชะตาฟ้า 15) คืนหนึ่ง...คำนั้น และ 16) โลกสี่เทาบนภูเขาหลากสี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการวิเคราะห์ตัวบทนวนิยาย (Textual Analysis)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพแทนและแนวคิดกลวิธีทางภาษา เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม

3.2 ศึกษาความเป็นมาของรางวัลชมเชย วัตถุประสงค์และคุณสมบัติของงานที่ส่งเข้าประกวดรางวัลชมเชย แนวการตัดสินของรางวัลชมเชย และนักเขียนสตรีของรางวัลชมเชย

3.3 ศึกษาจากตัวบทนวนิยายรางวัลชมเชย พ.ศ. 2563-2566 ที่ตีพิมพ์เป็นหนังสือ ได้เล่าถึงประสบการณ์ของผู้หญิง ถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงในสังคมไทยในมุมมองที่เป็นประสบการณ์ โดยประยุกต์ใช้แนวคิดภาพแทนและแนวคิดกลวิธีทางภาษามาวิเคราะห์

3.4 วิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยการอ่านนวนิยายรางวัลชมเชยอย่างละเอียดและศึกษาจากภาษาที่ได้กล่าวถึงตัวละครหญิงในเรื่อง ตีความและวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่นำเสนอภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายรางวัลชมเชย พ.ศ. 2563-2566

3.5 นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

1. แนวคิดเกี่ยวกับภาพแทน

แนวคิดเกี่ยวกับภาพแทนเป็นแนวคิดที่ศึกษาเกี่ยวกับการประกอบสร้างความหมายผ่านภาษาหรือการใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายกับผู้อื่นซึ่งเป็นการใช้สัญลักษณ์เพื่ออ้างอิงโลกความจริงรวมถึงจินตนาการและความคิดนามธรรมที่ไม่ปรากฏในโลกวัตถุ เสนาะ เจริญพร (2546: 31) กล่าวว่า ภาพแทน เป็นภาพจำลองสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งนำเสนอผ่านวรรณกรรมหรือประดิษฐ์ภัณฑ์ทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ในฐานะที่ภาพจำลองนั้นสร้างขึ้นจากการคัดเลือก ประแต่ง ชับเน้นคุณลักษณะบางอย่างจากความเป็นจริง ความเชื่อ และค่านิยมบางประการ รายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพเสนอหนึ่ง ๆ จึงร่วมกันทำหน้าที่สื่อความหมายและคุณค่าอย่างใดอย่างหนึ่งในเชิงสังคม

2. แนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีทางภาษา

ภาษาที่ปรากฏในตัวบทนอกจากจะทำหน้าที่สื่อแทนความคิด และสื่อแทนปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแล้ว ฟานไดก์กล่าวไว้ว่าภาษาที่คนเราเลือกใช้สื่อสารในตัวบท ยังมีเจตนาและอำนาจในเชิงความคิดบางอย่างที่แฝงอยู่ จันทิมา อังคพณิกิจ (2561: 180-181) กล่าวถึง กลวิธีที่ปรากฏในการผลิตข้อความเพื่อสื่อไปยังผู้รับสาร คือ กลวิธีทางภาษา ซึ่งเป็นกลวิธีของการผลิตตัวบท ตัวบทแต่ละตัวบทผ่านการเลือกใช้ภาษาที่แฝงวัตถุประสงค์หรือมีเจตนามุ่งหมายของผู้ส่งสารสื่อไปยังผู้รับสาร ตัวบทหรือข้อความมักจะพบกลวิธีทางภาษาที่แตกต่างกันไป ถ้าวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่เน้นลักษณะภาษา ในการวิจัยครั้งนี้จากวิเคราะห์การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน การใช้อุปมา และการใช้อุปลักษณ์

ผลการวิจัย (Research Results)

กลวิธีทางภาษา เป็นการเลือกใช้คำต่าง ๆ ของผู้แต่งนวนิยายเพื่อสื่อถึงความหมายจากนวนิยายถึงผู้อ่านได้ด้วยดี จากการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่นำเสนอภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายรางวัลชมเชย พบกลวิธีทางภาษาที่สื่อภาพแทนผู้หญิง 3 กลวิธีสำคัญ คือ การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน การใช้อุปมา และการใช้อุปลักษณ์ กลวิธีทางภาษาดังกล่าวล้วนนำเสนอภาพแทนด้านบวกของผู้หญิง 5 ภาพแทน มีรายละเอียดดังนี้

1. การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันสื่อถึงภาพแทนผู้หญิง

การเลือกใช้คำศัพท์เป็นการพิจารณาว่าผู้ผลิตวาทกรรมจงใจหรือหลีกเลี่ยงการใช้คำศัพท์ประเภทใดจะช่วยเผยให้เห็นความหมายที่แอบแฝงหรือความคิดความเชื่อที่กำกับตัวบท (Marchin and Mayr, 2012: 30 อ้างถึงใน ศศิพิมพ์ ภูระหงษ์, 2565: 63) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของการใช้คำศัพท์ หมายถึง การที่คำหรือกลุ่มคำชุดหนึ่งมักปรากฏร่วมกับคำหรือกลุ่มคำอีกชุดหนึ่ง การจับคู่หรือการปรากฏร่วมกันของชุดคำศัพท์สามารถนำไปสู่การประกอบสร้างความหมายบางประการและการนำเสนอภาพตัวแทนได้ ดังนั้นจากการศึกษาคำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันจึงสามารถสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงในหลายประการ ดังนี้

1.1 การใช้คำอ้างถึงผู้หญิงและกลุ่มคำบอกรูปลักษณ์เพื่อสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงสวย

คำบอกรูปลักษณ์ หมายถึง คำที่บอกรูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ เป็นต้น ซึ่งลักษณะที่พบ คือ คำอ้างถึงผู้หญิง ปรากฏร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความสวย เช่น มีหน้าตาสวยงาม รูปร่างดี ผิวพรรณดี การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกันสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงสวยเป็นแบบไหน ดังเช่นในนวนิยายเรื่อง ดินแดนที่ไร้รอย

น้ำตา ของปรีณันทนา ได้กล่าวถึง “ลฎา” เป็นผู้หญิงสวยมีเสน่ห์มีหน้าตาทันสมัย เมื่อไปสมัครงานเธอได้แต่งตัวเรียบร้อย และใช้เครื่องสำอางราคาแพง ทำให้เธอได้รับโอกาสเข้าไปทำงาน ดังตัวอย่าง

“สวัสดิ์ค่ะ”

ลฎา ใหว้ทั้งสามอย่างสุภาพ **ชุดสูทสีอิฐช่วยขับผิวขาวเหลืองให้ดูสว่างใส**เครื่องสำอางราคาแพงที่พี่ชาข้ามอบให้ช่วยทำให้วันนี้**ลฎา**ดูสวยงามและภูมิฐาน เพราะเธอเลือกใช้ลิปสติกสีเดียวกันกับชุดเพื่อให้ดู**เรียบแต่สะดุดตา**มากที่สุด

(ดินแดนที่ไร้รอยน้ำตา, 2566: 34)

จากตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ว่าผู้เขียนมีคำอ้างถึงผู้หญิงที่ชื่อลฎา คือ “เธอ” ปรากฏร่วมกับคำบอกรูปลักษณะ คือ “ผิวขาวเหลือง” การใช้คำแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงที่สวย มีเสน่ห์ การแต่งกายชุดสูทแบบทันสมัยมีลักษณะแบบทางการและการแต่งหน้าอย่างเหมาะสมสร้างความมั่นใจและภาคภูมิใจให้ตนเอง จาก “เลือกใช้ลิปสติกสีเดียวกับชุด” แสดงให้เห็นถึงผู้หญิงต้องรู้จักเลือกชุดหรือเครื่องสำอาง ซึ่งให้ความสำคัญกับการแต่งกายให้ดูดีและถูกกาลเทศะให้เหมาะกับอาชีพการงาน และ “สวยงาม” “ภูมิฐาน” การใช้คำเหล่านี้ทำให้เห็นภาพแทนของผู้หญิงสวยที่นอกเหนือจากคุณสมบัติรูปลักษณะทั้งตามตามธรรมชาติแล้วการรู้จักตกแต่งให้ตนเองยิ่งทำให้ผู้หญิงสวย

ในนวนิยายเรื่องรอยเท้าบนกลีบดอกไม้ ของอารีนา ศังสนา ได้กล่าวถึงแม่ของอินฉาเป็นผู้หญิงที่มีรูปร่างหน้าตาสวยงาม จึงทำให้แม่ดึงดูดใจผู้ชายหลายคนมาสู่ขอถึงบ้าน แต่ด้วยตาเป็นคนชอบความเรียบง่าย แม่จึงได้แต่งงานกับพ่อที่ยากจนและประกอบอาชีพเป็นชาวนา ดังตัวอย่าง

แม่เป็นหญิงสาวรูปร่างสูงโปร่ง หุ่นดี ผิวขาวราวหยวกกล้วยใบหน้ารูปไข่ หน้าผากกลมมนสวยแจ่มกโด่ง ปากเป็นกระจับสีชมพูระเรื่อ ตามคมดำขยับทอประกายสดใส ความสวยของแม่ดึงดูดให้หมอหนุ่มนายตำรวจ คุณครูหลายคนมาหลงรักได้อย่างง่ายดายจนถึงขั้นส่งผู้ใหญ่มาทาบตามลู่ขอ

(รอยเท้าบนกลีบดอกไม้, 2564: 32)

จากตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ว่าผู้เขียนมีคำอ้างถึงผู้หญิง คือ “แม่” ปรากฏร่วมกับคำบอกรูปลักษณะของผู้หญิงในฐานะแม่ คือ “รูปร่างสูงโปร่ง” “หุ่นดี” “ผิวขาว” “ใบหน้ารูปไข่” “หน้าผากกลม” “แจ่มกโด่ง” “ปากเป็นกระจับสีชมพูระเรื่อ” “สดใส” การใช้คำอธิบายทางกายภาพเหล่านี้เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นความงามของผู้หญิงอย่างชัดเจน และ “ความสวย” “ดึงดูด” คำเหล่านี้ยังแสดงถึงสังคมมีค่านิยมของผู้หญิงว่าความสวยขึ้นอยู่กับรูปร่างหน้าตา และรูปร่างหน้าตามีอิทธิพลต่อชีวิตผู้หญิงซึ่งในสังคมสมัยนั้นผู้หญิงเป็นฝ่ายที่ถูกผู้ชายเลือก

1.2 การใช้คำอ้างถึงผู้หญิงและกลุ่มคำบ่งนัยเพื่อสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงต้องเข้มแข็ง

นักเขียนรางวัลชมนาดมีการใช้คำบ่งนัย เช่น อุตุน เข้มแข็ง และแกร่ง เป็นต้น ในนวนิยายรางวัลชมนาดหลายเรื่องมีการใช้คำและกลุ่มคำสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงต้องเข้มแข็ง ดังเช่นในนวนิยายเรื่องคืนหนึ่ง...ค่านัน ของแก้ว การะบุหนิง ได้กล่าวถึงตัวละครหญิงที่ชื่อวิภาดาประกอบอาชีพเป็นพยาบาลในโรงพยาบาลจิตเวช และต้องใช้ชีวิตเพียงลำพัง เนื่องจากหลังธุรกิจของพ่อล้มละลายพ่อก็เสียชีวิต และแม่มีครอบครัวใหม่โดยไม่เปิดเผยว่ายังมีลูกสาว ดังนั้นวิภาดาจึงต้องใช้ชีวิตเพียงคนเดียว แม่จึงสอนให้วิภาดาต้องเป็นผู้หญิงที่เข้มแข็ง ดังตัวอย่าง

“อดทนนะลูก อดทนอีกไม่นานเราจะได้อยู่ด้วยกัน” แม้มักกล่าวเช่นนั้น พร้อมกับดึงเธอมากอดไว้เมื่อมีโอกาสดูอยู่ด้วยกัน...แต่อีกไม่นานของแม่นั้นเมื่อไหร่กัน ถ้าแม่ไม่ยอมบอกครอบครัวใหม่ว่ามีลูกสาวอีกคนอยู่แบบนี้

“แม่ไม่ชอบคนอ่อนแอ เป็นลูกพ่อกับแม่ต้องเข้มแข็ง พ่ออยู่บนฟ้ากำลังดูเราอยู่” เวลาที่วิภาดาเริ่มงอแงแม่จะทำเสียงดุแบบนี้ พ่อหรือ...พ่อในความทรงจำของเธอเป็นผู้ชายอบอุ่น ใจดีและรักครอบครัว ภาพของครอบครัวเธอจำได้ดี

(คืนหนึ่ง...ค่านั้น, 2566: 73)

จากตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ว่าผู้เขียนมีคำอ้างถึงผู้หญิงที่ชื่อวิภาดา คือ “ลูก” “เธอ” และ “ลูกสาว” กลุ่มคำบ่งนัยเพื่อสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงต้องเข้มแข็งเมื่อต้องใช้ชีวิตเพียงลำพัง ได้แก่ “อดทน” “ไม่ชอบคนอ่อนแอ” “ต้องเข้มแข็ง” การใช้คำเหล่านี้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้หญิงที่ต้องต่อสู้เพียงลำพังจะต้องอดทนกับทุกสิ่งที่เกิดขึ้น เพราะว่าถ้าอ่อนแอจะไม่สามารถอยู่รอดได้ คำต่าง ๆ ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าภาพแทนผู้หญิงเข้มแข็งอดทนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ถึงแม้ไม่มีการดูแลเอาใจใส่จากคนในครอบครัว

ในนวนิยายเรื่องดอกไม้ในแจกันเหล็ก ของกานติมา ได้กล่าวถึงตัวละครหญิงที่ชื่อราเพยเป็นผู้หญิงที่เข้มแข็งอดทน ซึ่งสามีของเธอเป็นผู้ชายที่ไม่ได้เรื่องไม่สามารถหาเงินเลี้ยงดูเธอ และลูก ๆ ได้ ทำให้ราเพยต้องออกไปเปิดร้านหาเงินด้วยตนเองในขนาดที่เธอยังต้องป้อนนมให้ลูกอยู่ ดังตัวอย่าง

ราเพยต้องกลับไปเปิดกิจการทำงานต่อ หลังจากที่อยู่บ้านเลี้ยงลูกมาเป็นเดือน และต้องควักเงินที่เธอเก็บไว้มาเป็นค่าจ่ายสำหรับทุกคนในแต่ละวัน ลูกยังต้องกินนมแม่ และเธอก็ต้องเตรียมการสำหรับการปัมน้ำนมเข้าตู้เย็นไว้ให้คนที่อยู่บ้านเอามาเลี้ยงลูก...

ราเพยต้องแกร่งขึ้น กล้าขึ้น ในเมื่อ “ผัว” ไม่ใช่ที่พึ่ง และเธอเห็นแล้วว่าเธอสามารถหาเงินได้จากความขยัน อดทน และความมุ่งมั่นของตนเอง

(ดอกไม้ในแจกันเหล็ก, 2565: 206)

จากตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ว่าผู้เขียนมีคำอ้างถึงผู้หญิงที่ชื่อราเพย คือ “เธอ” กลุ่มคำบ่งนัยเพื่อสื่อถึงภาพผู้หญิงต้องเข้มแข็งเมื่อสามีเป็นคนที่พึ่งพาไม่ได้ จึงต้องลุกขึ้นมาหาเงินเลี้ยงดูตนเองและลูก ๆ ได้แก่ “แกร่งขึ้น” “กล้าขึ้น” “ความขยัน” “อดทน” “ความมุ่งมั่น” การใช้คำเหล่านี้แสดงถึงการที่ผู้หญิงต้องแกร่งหรือกล้าขึ้นนั้นเกิดจากความอ่อนแอของฝ่ายสามี และผู้หญิงจะต้องขยันทำงานอดทนกับชีวิตที่ไม่สมหวังมุ่งมั่นกับสิ่งที่ตนเองทำ การกระทำเช่นนี้ทำให้ผู้หญิงกลายเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ที่มีอาชีพการงานของตน มีรายได้สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาสามีของตน การใช้คำเหล่านี้ยังสร้างลักษณะของการเป็นผู้หญิงทำงาน เป็นลักษณะของผู้หญิงสมัยใหม่ที่สามารถทำงานได้ดีไม่แตกต่างจากผู้ชาย

1.3 การใช้คำอ้างถึงผู้หญิงและกลุ่มคำที่กล่าวถึงการเรียนรู้เพื่อสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงไขว่คว้าหาความรู้

คำที่กล่าวถึงการเรียนรู้ เช่น อยากไปเข้าเรียน เรียนหนังสือ และเรียนสิ่งต่าง ๆ เป็นต้น กลวิธีทางภาษานี้นำเสนอให้เห็นว่าผู้หญิงต้องการไขว่คว้าหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง เช่น ในนวนิยายเรื่องไกรสรของดวงตา ศรีวุฒิมงคล ได้กล่าวถึงตัวละครหญิงที่ชื่อวันดีเมื่อสามีคนที่สองของเธอเสียชีวิตเธอจึงตัดสินใจไม่ทำงานเดิมที่เป็นเจ้าของตำหนักทรงและย้ายไปอยู่ที่อื่น หลังจากนั้นเธอได้ไปสมัครเข้าเรียนหลาย ๆ วิชา ทำให้เธอจากโลกที่มลายตลอดทั้งชีวิตสู่โลกแห่งวิทยาศาสตร์ ดังตัวอย่าง

ฉันไปสมัครเข้าเรียนวิชาภาษาอังกฤษ วาดภาพ เรียนการใช้คอมพิวเตอร์และสมาร์ทโฟนฝึกโยคะ เรียนการทำอาหารสุขภาพ ฝึกการเข้าสังคม มีครูอาสาสมัครจากประเทศต่าง ๆ เป็นผู้สอน มันเป็นเวลาที่ไม่แปลกประหลาดมากนักจะขอบคุณประมวล คือฉันรู้สึกเหมือนตนเองกำลังอยู่ในอีกโลกหนึ่ง โลกที่เป็นวิทยาศาสตร์ มีเหตุมีผล และมีเพื่อนที่มีการศึกษา พวกเขาเป็นปัญญาชน มีความรู้ มีรสนิยม ฉลาดเฉลียว และทันสมัย.....

(ไกรสร, 2565: 42)

จากตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ว่าผู้เขียนมีคำอ้างถึงผู้หญิงที่ชื่อวันดี คือ “ฉัน” กลุ่มคำที่กล่าวถึงการเรียนรู้เพื่อสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงต้องการไขว่คว้าหาความรู้เมื่อเติบโตในพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความมั่งคั่งมีการใช้คำสำคัญคือ “เรียน” ซึ่งเป็นคำที่เน้นย้ำความสำคัญของการเรียน แสดงถึงตัวละครหญิงมีความสนใจเรียนวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์หลังจากตนเองสามารถมีเวลาและเงินใช้จ่ายส่วนตัว และมีการใช้กลุ่มคำ “ความรู้” “รสนิยม” “ฉลาด” การใช้คำเหล่านี้แสดงถึงผู้หญิงที่ผ่านการเรียนเท่านั้นจึงสามารถเป็นผู้หญิงที่มีความรู้ มีรสนิยม และฉลาดได้ ยังเห็นได้ว่าในสังคมปัจจุบันเป็นโลกแห่งวิทยาศาสตร์ต้องการผู้หญิงที่มีความรู้ความสามารถมากขึ้น จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้หญิงอยากเข้าเรียนมีความรู้มากขึ้น

ในนวนิยายเรื่องแมวขาวชะตาฟ้า ของลดาวัลย์ ไยมนิ ได้กล่าวถึงตัวละครหญิงที่ชื่อปิ่นตะวันอยากเรียนด้านกฎหมาย เพื่อเป็นประโยชน์ในอนาคตที่สามารถช่วยธุรกิจครอบครัวไม่ล่มสลาย ดังตัวอย่าง

“แบบว่า คิดว่ามันจะเป็นประโยชน์ในอนาคตนะจ๊ะ” เธอตอบ

ในอนาคตหากจะช่วยให้บริษัทของอาทิงไม่ล่มจม บางทีการรู้กฎหมายอาจจะเป็นสิ่งสำคัญ เธอกำลังคิดว่าหากเธอจับเรื่องการยกยอกข้อโกงของอาทิงกับปิงได้ก่อนที่จะเกิดเรื่อง บางทีนะ...

อนันตทรัพย์คงไม่ล่มสลาย

(แมวขาวชะตาฟ้า, 2566: 31)

จากตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ว่าผู้เขียนมีคำอ้างถึงผู้หญิงที่ชื่อปิ่นตะวัน คือ “เธอ” กลุ่มคำที่กล่าวถึงการเรียนเพื่อสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงต้องการไขว่คว้าหาความรู้เมื่อต้องรับหน้าที่ดูแลธุรกิจครอบครัวไม่ให้ล่มสลาย มีการใช้คำสำคัญคือ “สำคัญ” “รู้กฎหมาย” “เป็นประโยชน์” ซึ่งแสดงถึงความรู้เฉพาะด้านมีความสำคัญสำหรับผู้หญิงเช่นกัน ผู้หญิงก็สามารถเป็นตัวช่วยสำคัญของธุรกิจครอบครัวถ้ามีความรู้ความสามารถมากพอ อีกทั้งยังเห็นได้ว่าผู้นำของธุรกิจครอบครัวไม่เพียงเป็นตำแหน่งของผู้ชายเท่านั้นผู้หญิงก็สามารถเป็นผู้นำได้เช่นกัน

1.4 การใช้คำอ้างถึงผู้หญิงและกลุ่มคำแสดงความประพจน์เพื่อสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงเก่ง

คำแสดงความประพจน์ เช่น เลี้ยงดู ทำงาน และสร้างขึ้น เป็นต้น ดังเช่นในนวนิยายเรื่องไกรสรของดวงตา ศรีวุฒิวศ์ ได้กล่าวถึงตัวละครหญิงที่ชื่อวันดีได้เป็นเจ้าของตำหนักทรงตอนอายุเพียง 24 ปีหลังสามีเธอเสียชีวิต เธอก็ต้องดูแลรักษาและจัดการงานหลายสิ่งหลายอย่างในฐานะที่เป็นเจ้าของและวันดีก็เป็นผู้หญิงเก่งทำหน้าที่ทุกอย่างได้อย่างดี ดังตัวอย่าง

ผมเชื่อที่เธอพูด ผู้หญิงที่นั่งเบื้องหน้าผมคนนี้มีบุคลิกน่าสนใจเธอเป็นคนจริงใจและซื่อ เจียวด้วยลักษณะเข้มแข็งแบบคนที่เป็นหัวหน้าครอบครัวและทำงานใหญ่มาตั้งแต่อายุน้อย ซึ่งก็ตรงกับเรื่องที่เธอบอกว่าเธอสร้างตำหนักทรงเมื่ออายุเพียง 20 ปีหลังจากสามีคนแรกตายและทิ้งมรดกไว้ให้ แล้วเธอก็ต้องรับภาระดูแลสถานที่ดังกล่าว เลี้ยงดูผู้คนกว่า 50 ชีวิต เธอมีความสัมพันธ์ที่ดีมากกับพ่อและแม่ ญาติพี่น้อง

พร้อมกับคิดหาทางช่วยพวกเขาอยู่เสมอ เธอไม่ใช่คนดื้อรั้นแต่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง และเธอก็สามารถหาเงินได้มากมายจากสิ่งที่เธอหยิบจับสร้างมันขึ้นมา

(ไกรสร, 2565: 57)

จากตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ว่าผู้เขียนมีคำอ้างถึงผู้หญิงที่ชื่อวันดี คือ “เธอ” “ผู้หญิง” กับ “หัวหน้าครอบครัว” กลุ่มคำแสดงความประพจน์เพื่อสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงเก่งด้านการงาน คือ “ทำงานใหญ่” “สร้างตำหนัก” “รับภาระดูแล” “เลี้ยงดู” “มีความสัมพันธ์ที่ดี” “หาเงินได้” “สร้างมันขึ้น” โดยมีผู้กระทำกริยานี้คือ ผู้หญิงในฐานะแม่หมายต้องสืบทอดกิจกรรมจากสามีเป็นเจ้าของตำหนักทรงในสังคมไทย การใช้คำเหล่านี้เสนอให้เห็นภาพแทนผู้หญิงต้องทำหลายสิ่งหลายอย่างเป็นผู้หญิงเก่งที่ปฏิบัติหน้าที่เจ้าของตำหนักทรงและหัวหน้าครอบครัวแทนสามีได้เป็นอย่างดี ทั้งต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทุกอย่าง ต้องดูแลสถานที่ หาเงินเลี้ยงดูคนในครอบครัว และต้องจัดการเรื่องต่าง ๆ เพื่อกิจกรรมของตำหนักทรงสามารถเดินต่อไปอย่างราบรื่น

นอกจากนี้ในนวนิยายเรื่องดาณิกามาสีรินทร์ ของจิตาพันธ์ เหลืองเพียรสมุท ได้กล่าวถึงดาณิกากันมาลีรินทร์เป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน ทั้งสองเป็นผู้หญิงเก่งทั้งคู่ซึ่งดาณิกาเป็นเออีทำงานในบริษัท และมาลีรินทร์เป็นนักวาดรูปทำงานอิสระ ดังตัวอย่าง

ฉันทิมพ์ล้อเล่นลงไปพร้อมกับหัวเราะ ดาณิกามิมพ์ตอบมาว่า

‘ดีจัง ฉันทิมพ์จะได้วัดใคร ๆ ว่ามีแฟนเป็นนักวาดรูปสาวสวยหน้าตาดี พวกผู้ชายในบริษัทคงอิจฉากันจนตาร้อน

‘ฉันทิมพ์เองก็อยากมีแฟนเป็นเออีสาวสุดแกร่งคนเก่งของบริษัทเหมือนกันแหละ’

(ดาณิกามาสีรินทร์, 2565: 69)

จากตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ว่าผู้เขียนมีคำอ้างถึงผู้หญิง คือ “สาวสวย” “สาวสุดแกร่งคนเก่ง” กลุ่มคำแสดงความประพจน์เพื่อสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงเก่งในด้านการงาน มีการใช้กลุ่มคำว่า “นักวาดรูป” “เป็นเออีสาวสุดแกร่ง” การใช้คำเหล่านี้ได้นำเสนอภาพแทนผู้หญิงสมัยใหม่สามารถทำงานได้ในหลายอาชีพ และผู้หญิงไม่จำกัดต้องมีพื้นที่อยู่ในบ้านอย่างเดียว ผู้หญิงสามารถประกอบอาชีพตามปรารถนาของตนได้ อีกทั้งยังสื่อถึงภาพผู้หญิงในสังคมสมัยใหม่ที่ทั้งสวยทั้งทำงานเก่งได้รับความยอมรับจากคนในสังคม

2. การใช้อุปมาสื่อถึงภาพแทนผู้หญิง

อุปมา คือ การเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับสิ่งหนึ่งโดยใช้คำเชื่อมที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่าเหมือน (กรกช อัญชลินกุล, 2548: 11) ลักษณะเด่นของอุปมาอยู่ที่กลวิธีการเลือกสิ่งที่ทำให้ผู้อ่านเกิดภาพและการใช้ภาษาที่ให้ความชัดเจน กระชับ เข้าใจง่าย ภาพพจน์แบบอุปมาจึงเป็นความเปรียบที่ตรงไปตรงมา เข้าใจง่าย ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพขึ้นได้อย่างชัดเจน และรวดเร็ว เพราะไม่จำเป็นต้องแปลความหมาย การศึกษาทฤษฎีทางภาษาในนวนิยายรางวัลขมนามมีการใช้อุปมา เช่น ผู้หญิงเหมือนสิ่งไม่มีชีวิต พืชชนิดต่าง ๆ สัตว์ เป็นต้น เพื่อสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงสวย และภาพแทนผู้หญิงเข้มแข็ง ดังนี้

2.1 การใช้อุปมาสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงสวย

ในนวนิยายเรื่องปล่อย ของกชกร ชินะวงศ์ “ทอฝัน” เป็นตัวละครหญิงที่นักเขียนกำหนดให้มีความสามารถที่โดดเด่น นอกจากเป็นนักร้องหญิงคนเดียวในวงแล้ว เธอยังเป็นหญิงสาวหน้าตาดี อารมณ์ดี การเข้าสังคมและการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความคล่องแคล่วมั่นใจ ดังต่อไปนี้

ทอฝันเป็นนักร้องหญิงคนเดียวของวง เธอเยือกเย็น น่ารักยิ้มง่ายและสดใสเหมือนกับน้ำแข็ง ที่มองแล้วชื่นอกชื่นใจ

(ปล่อย, 2564: 36)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่าผู้เขียนใช้โวหารอุปมาในการเปรียบเทียบ คือ “เธอเยือกเย็น น่ารักยิ่งง่ายและสดใสเหมือนกับน้ำแข็ง” แสดงถึงผู้หญิงที่เป็นคนใจเย็นอารมณ์ดียิ่งง่าย ทั้งสวยทั้งน่ารักซึ่งผู้หญิงเหล่านี้มีความสดใสเหมือนกับน้ำแข็ง ทำให้คนที่พบเห็นรู้สึกชื่นอกชื่นใจ ดังนั้นจึงเห็นว่าการใช้อุปมานี้สื่อถึงภาพแทนผู้หญิงที่สวยมีเสน่ห์ และมีลักษณะดึงดูดใจผู้พบเห็น

2.2 การใช้อุปมาสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงต้องเข้มแข็ง

ในนวนิยายเรื่องไผ่ลายหยกของวิญญูญ ได้กล่าวถึงพี่สาวของศรีพุดต่อหน้าศรีว่าอยากให้ศรีเข้มแข็งเหมือนไผ่ลายหยกที่คุณพ่อปลูกไว้ ทั้งสวยทั้งมีประโยชน์ต่อคนอื่น สิ่งที่สำคัญคือเข้มแข็งอดทนไม่กลัวความยากลำบาก ดังตัวอย่าง

“ถ้าศรีเป็นเหมือนไผ่ลายหยกก็คงดีนะจ้ะง่าย ๆ ทุกคนคงรัก แล้วต้องการศรี...”

(ไผ่ลายหยก, 2563: 80)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้โวหารอุปมา คือ “ศรีเป็นเหมือนไผ่ลายหยก” หมายถึง ผู้หญิงต้องเข้มแข็งเหมือนไผ่ลายหยก ไผ่ลายหยกเป็นชื่อของไม้ไผ่ชนิดหนึ่ง เป็นสัญลักษณ์ของความงามที่มีคุณประโยชน์ และความทนทานไม่หวั่นต่อความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ ทำให้เห็นความอดทน ความดีต้องใช้เวลาพิสูจน์ แต่แม้ใช้เวลานานวัน ความดีก็ไม่มันเสื่อมสลาย และกลับตอบแทนคนที่หว่านเมล็ดพันธุ์ความดีจนคุ้มค่าซึ่งก็เหมือนผู้หญิงที่ดีต่อคนอื่นเข้มแข็งต้องให้กาลเวลาพิสูจน์ ดังนั้นจึงสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงต้องเข้มแข็ง

3. การใช้อุปลักษณ์สื่อถึงภาพแทนผู้หญิงมีความกตัญญู

อุปลักษณ์ คือ การเปรียบเทียบกับกล่าวว่สิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งโดยใช้คำแสดงการเปรียบเทียบว่า “เป็น” หรือ “คือ” ญัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556: 82) ได้กล่าวว่า อุปลักษณ์มีหน้าที่สำคัญคือ ช่วยให้เห็นภาพชัดเจน เพราะอุปลักษณ์เป็นการมองสิ่งที่เป็นนามธรรมผ่านสิ่งที่ยกมาเปรียบเทียบซึ่งเป็นรูปธรรมหรือมองเห็นได้ชัดกว่า จากการศึกษาพบว่าในนวนิยายรางวัลชมเชยมีการใช้อุปลักษณ์ เช่น ผู้หญิงเป็นสิ่งของ หรือสิ่งไม่มีชีวิต สัตว์ ดอกไม้ เป็นต้น มีการสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงมีความกตัญญู ดังเช่นนวนิยายเรื่องรอยบาท ของจันทรังสี ได้กล่าวถึงตัวละครหญิง “โบตัน” เป็นเด็กหญิงที่ต้องอาศัยอยู่กับตา ความยากจนและความขาดแคลนทำให้เด็กหญิงโบตันต้องรับจ้างทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อเลี้ยงดูตนเองและตา ดังต่อไปนี้

การรับจ้างเขียนจดหมายทำให้โบตันพลิกบทบาทจากเด็กกินเลี้ยงกินผลาญมาเป็นตัวเงินตัวทอง เธอกลายเป็นตู้เอทีเอ็มของตา ความซึ้งในใจตาจึงลดระดับแต่ยังคงเจรจาด้วยภาษาอุตพิศอย่างสม่ำเสมอ เหมือนโดนสาปว่าพูดเพราะแล้วจะเจ็บคอ

(รอยบาท, 2563: 28)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่าผู้เขียนใช้โวหารภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ คือ “โบตันเป็นตัวเงินตัวทอง” หมายความว่า ผู้ที่มีค่า สิ่งที่จะนำโชคกลับมาให้ สื่อถึงเด็กหญิงที่สามารถหาเงินได้ทำให้ตนเองมีค่าในสายตาของคุณตา “เป็นตู้เอทีเอ็มของตา” หมายถึงเด็กหญิงถึงแม้อายุน้อยแต่สามารถหาเงินเลี้ยงดูตนเองและตาของตนได้ ซึ่งเด็กหญิงรู้ตอบแทนบุญคุณของตาโดยอยากให้อาชีพใช้ชีวิตอย่างสุขสบาย สื่อถึงภาพแทนผู้หญิงที่มีความกตัญญูต่อผู้ใหญ่เป็นอย่างสูง

จากการศึกษาวิเคราะห์สรุปได้ว่า ผู้เขียนสตรีรางวัลชมเชยมีการใช้กลวิธีทางภาษา 3 กลวิธีสำคัญเพื่อสื่อถึงภาพแทนผู้หญิง ในด้านการใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน พบว่า มีการใช้คำอ้างถึงผู้หญิงและกลุ่มคำบอกรูปลักษณ์เพื่อสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงสวย การใช้คำอ้างถึงผู้หญิงและกลุ่มคำบ่งนิยัยเพื่อสื่อถึงภาพ

แทนผู้หญิงต้องเข้มแข็ง การใช้คำอ้างถึงผู้หญิงและกลุ่มคำที่กล่าวถึงการเรียนรู้เพื่อสื่อถึงภาพแทนผู้หญิง ไขว่คว้าหาความรู้ และการใช้คำอ้างถึงผู้หญิงและกลุ่มคำแสดงความประพฤติเพื่อสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงเก่ง ด้านการใช้อุปมาสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงสวย และภาพแทนผู้หญิงต้องเข้มแข็ง และด้านการใช้อุปลักษณ์สื่อถึงภาพแทนผู้หญิงมีความกตัญญู

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การศึกษาเรื่องกลวิธีทางภาษาที่นำเสนอภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายรางวัลขมวด พ.ศ. 2563 – 2566 จำนวน 16 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีทางภาษาที่นำเสนอภาพแทนผู้หญิง 3 กลวิธีสำคัญ ได้แก่ 1) การใช้คำและกลุ่มคำที่ปรากฏร่วมกัน 2) การใช้อุปมา 3) การใช้อุปลักษณ์ กลวิธีทางภาษาดังกล่าวล้วนนำเสนอภาพแทนด้านบวกของผู้หญิง 5 ภาพแทน ได้แก่ 1) ภาพแทนผู้หญิงสวย คือ ผู้หญิงที่มีความสวยงาม มีรูปร่างหน้าตาดีสามารถเย้ายวนใจ ทำให้ผู้หญิงมีความมั่นใจ 2) ภาพแทนผู้หญิงต้องเข้มแข็ง ความเข้มแข็งสามารถนำพาผู้หญิงจากความมืดสู่ความสว่าง และผู้หญิงเหล่านี้จะสร้างความภูมิใจให้ตนเอง 3) ภาพแทนผู้หญิงไขว่คว้าหาความรู้ ผู้หญิงที่ผ่านการเรียนเท่านั้นจึงสามารถเป็นผู้หญิงที่มีความรู้ มีรสนิยม และฉลาด 4) ภาพแทนผู้หญิงเก่ง ผู้หญิงสมัยใหม่จะมีความเก่ง เข้มแข็ง และสามารถยืนได้ด้วยลำแข้งของตัวเอง และผู้หญิงสามารถประกอบอาชีพตามปรารถนาของตนได้ และ 5) ภาพแทนผู้หญิงมีความกตัญญูต่อญาติผู้ใหญ่ผู้อุปการะเลี้ยงดู ผู้หญิงในฐานะลูกหลานมีความกตัญญูต่อญาติผู้ใหญ่อยากตอบแทนบุญคุณของพวกท่านด้วยให้พวกท่านใช้ชีวิตอย่างสบายตามกำลังของตน การมีความกตัญญูเป็นพื้นฐานแนวคิดที่จะทำให้ลูกหลานเกิดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมได้ในอนาคต

ผลการวิจัยด้านการใช้อุปมาสื่อถึงภาพแทนผู้หญิงสวย และภาพแทนผู้หญิงต้องเข้มแข็ง และการใช้อุปลักษณ์สื่อถึงภาพแทนผู้หญิงมีความกตัญญู สอดคล้องกับ เพชรินทร์ นาทศรีทา (2554: 126) ได้ศึกษาเรื่องภาพลักษณ์หญิงไทยในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของนักเขียนหญิง โดยผลการศึกษาได้กล่าวถึงการใช้โวหารภาพพจน์แบบอุปมา ได้แก่ ผู้หญิงประเปรียวสดใสเหมือนชีวิตโรยด้วยกลีบดอกไม้ แม่เหมือนบ้า และ การใช้โวหารภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ ได้แก่ หล่อนเป็นผ้าขาว หล่อนแข็งเป็นหิน เป็นต้น ดังนั้นจึงเห็นว่าการใช้โวหารเปรียบเทียบดังกล่าวทำให้ภาพของผู้หญิงได้ชัดเจนขึ้น

อย่างไรก็ตาม ผลจากการศึกษาการกลวิธีทางภาษาที่นำเสนอภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายรางวัลขมวดที่สื่อถึงภาพแทนผู้หญิงเข้มแข็ง คว้าไขว่หาความรู้ และเป็นผู้หญิงเก่ง ล้วนสื่อถึงผู้หญิงสมัยใหม่อย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมของจุฑาพรรค์ (จามจุรี) ผดุงชีวิต (2551: 258-261) ที่ระบุว่าผู้หญิงจะมีความเสมอภาคหรือไม่ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้หญิงเองที่จะเปลี่ยนแปลงหรือไม่ เพราะการได้มาซึ่งความภาคภูมิใจ ความนับถือตนเอง ความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ และความเป็นอิสระก็ล้วนแต่มาจากความต้องการของผู้หญิงที่ต้องสร้างภาพลักษณ์ที่จะมีความฝัน และแรงบันดาลใจจากตนเองทั้งสิ้น ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายรางวัลขมวดทั้งหมดนี้ยังสามารถทำให้ผู้อ่านตระหนักในคุณค่าของผู้หญิงที่มีความสำคัญต่อครอบครัวและสังคมเป็นอย่างมาก

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

จากการศึกษาการกลวิธีทางภาษาที่นำเสนอภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายรางวัลขมวด พ.ศ. 2563-2566 ในด้านกลวิธีทางภาษาที่สื่อถึงภาพแทนผู้หญิงผู้หญิงเก่งเข้มแข็งอดทนเป็นถึงผู้นำบริษัทและหัวหน้าของ

ครอบครัว ภาพแทนผู้หญิงนี้ช่วยพัฒนาส่งเสริมและเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้หญิงให้เป็นภาพของผู้หญิงสมัยใหม่ และผู้วิจัยเชื่อว่าผู้หญิงมีความสามารถไม่แพ้ผู้ชายและผู้หญิงสามารถที่จะก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำหรืออาจจะมีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาสังคม องค์กรหรือประเทศได้ จึงเห็นได้ว่าผลงานรางวัลขนาดได้สะท้อนให้อ่านทุกเพศทุกวัยเริ่มตระหนักถึงพลังสร้างสรรค์ของสตรีในงานวรรณกรรม ตลอดจนศักยภาพของบทบาทของผู้หญิงในสังคมทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติอันจะเป็นการสร้างความเท่าเทียมทางเพศต่อไปในอนาคต

การวิจัยนี้ยังสร้างความเข้าใจภาพแทนผู้หญิงในสังคมไทย และองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับภาพแทนผู้หญิงในบริบทไทย เช่น กลวิธีทางภาษาที่สื่อถึงภาพแทนผู้หญิงไทยไขว่คว้าหาความรู้ ในสังคมปัจจุบันเป็นโลกแห่งวิทยาศาสตร์ต้องการผู้หญิงที่มีความรู้ความสามารถมากขึ้น ทำให้ผู้หญิงอยากเข้าเรียนมีความรู้ ภาพแทนผู้หญิงนี้ให้ผู้หญิงในสังคมได้รับแรงบันดาลใจ และกล้าแสดงความเป็นตัวตนในพื้นที่ทุกแห่งในสังคม

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการศึกษาการวิเคราะห์ภาษาที่นำเสนอภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายรางวัลขนาด พ.ศ. 2563-2566 สามารถนำผลการวิจัยเผยแพร่สู่ผู้อ่านทำให้เข้าใจผู้หญิงในสังคมไทยมากขึ้น และช่วยส่งเสริมแนวคิดเพื่อพัฒนาสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงให้มีความเสมอภาคทางเพศมากขึ้น

1.2 จากการศึกษาวิจัยนี้จะมีอิทธิพลต่อความคิด พฤติกรรมและการกระทำของผู้อ่าน ดังนั้นสามารถนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ให้กับผู้อื่น เพื่อให้เป็นความรู้ทางด้านภาพผู้หญิงในสังคมไทย และอาจเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของผู้หญิงในสังคมต่อไป

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษากลวิธีทางภาษาที่นำเสนอภาพแทนผู้ชายในนวนิยายรางวัลขนาด

2.2 ควรมีการใช้แนวคิดทางจิตวิทยา แนวคิดเพศวิถี และแนวคิดต่าง ๆ มาศึกษาผู้หญิงในนวนิยายรางวัลขนาด เพื่อทำให้เข้าใจผู้หญิงในสังคมไทยมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง (Reference)

- กชกร ชินะวงศ์. (2564). **ปล่อย**. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- กรกช อัญชลินกุล. (2548). **ภาษาสร้างสรรค์: การใช้ภาพพจน์ในนวนิยายของโสภาค สุวรรณ**. นนทบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- กษริน วงศ์กิตติขลิ. (2552). **ภาพตัวแทนของพระสุริโยทัยในวรรณกรรมไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กานติมา. (2565). **ดอกไม้ในแจกันเหล็ก**. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- แก้ว การะบุหนึ่ง. (2566). **คืนหนึ่ง...ค่านั้น**. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- จันทร์รังสี. (2563). **รอยบาศ**. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- จันทิมา อังคพนิกิจ. (2561). **การวิเคราะห์ข้อความ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิตานันท์ เหลืองเพียรสมุท. (2565). **ดานิกามาสิรินทร์**. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.

- จุฑาพรรธ(จามจุรี) ผดุงชีวิต. (2551). **วัฒนธรรม การสื่อสาร และอัตลักษณ์**. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ขมนาด รางวัลแห่งความสำเร็จ ของสตรีที่มีใจรักในงานประพันธ์. (2564). **ประชาชาติธุรกิจ. ออนไลน์**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.prachachat.net/d-life/news-791639>. สืบค้นเมื่อ 17 มกราคม 2567.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). **วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษา วาทกรรมในภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงตา ศรีวุฒิวศ์. (2565). **โกรธ**. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- ดวงตา ศรีวุฒิวศ์. (2563). **ผาชัน เลื้อยแค้น และคืนหนึ่ง**. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- ปรียาณัฐ ขำแก้ว. (2561). **ภาพแทนผู้หญิงในเรื่องสั้นของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.
- พัชณู เครือเจริญ. (2557). **“เมียน้อย” ภาพสตรีชายขอบที่สื่อผ่านเพลงลูกทุ่ง**. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต) หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัย ขอนแก่น.
- เพชรินทร์ นาทศรีทา. (2554). **ภาพลักษณ์หญิงไทยในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของนักเขียนหญิง**. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ลดาวลย์ ไยมณี. (2565). **แมวขาวชะตาฟ้า**. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- วิญญู. (2563). **ไผ่ลายหยก**. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- ศศิพิมพ์ ภูระหงษ์. (2565). **ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนเพศภาวะต่าง ๆ ในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิง วิพากษ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา ภาษาไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ ติยานนท์. (2561). **ผู้หญิงกับสังคม: กลวิธีทางภาษาในการนำเสนอของศรีบูรพาและดอกไม้สด**. **วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม**. 14(1): 461-474.
- เสนาะ เจริญพร. (2546). **ภาพเสนอผู้หญิงในวรรณกรรมไทยช่วงทศวรรษ 2530: วิเคราะห์ความโยงใยกับ ประเด็นทางสังคม**. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อารีนา คังสนา. (2564). **รอยเท้าบนกลีบดอกไม้**. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.

